



Jaarverslag duurzaamheid en milieu 2015

ir Pieter Westers
Arbeidshygiënist en Milieuadviseur

Juni 2016

Samenvatting in beeld	3
Voorwoord.....	4
2. Duurzaamheidsvisie Alrijne Zorggroep	6
3. Overzicht uitgevoerde activiteiten 2015	7
3.1 Milieuthermometer Zorg.....	7
3.2 Duurzaam inkopen.....	7
3.3 Duurzaam bouwen.....	7
3.4 Afvalpreventie en -reductie.....	8
3.5 Energie.....	9
3.6 Zichtbaarheid MVO voor patiënten, cliënten, bezoekers en medewerkers.....	10
3.7 Overige aspecten	11
3.7.1 Emissies.....	11
3.7.2 Gevaarlijke stoffen.....	11
3.7.3 Catering	11
4. Duurzaamheids- en milieuprogramma 2016	12

Samenvatting in beeld



GOUD
ZILVER
BRONS



GOUD
ZILVER
BRONS

Certificaten Milieuthermometer Zorg behouden, zilver voor ziekenhuislocaties Leiderdorp en Alphen aan den Rijn, goud voor Oudshoorn



**Blijvend apart inzamelen
schone plastics**



**Aanschaf shredders voor
disposable urinalen en steken**



Dag van de Duurzaamheid

In het kader van de Dag van de Duurzaamheid op vrijdag 9 oktober jl. trakteren we medewerkers, patiënten en cliënten van Alrijne Zorggroep op een biologische tomatensoep én een recept om thuis een heerlijke herfstachtige (biologische) pompoensoep te maken! Eet smakelijk!

Inspireer collega's met jouw recept!

Heb jij ook een lekker, inspirerend (biologisch) recept? Stuur deze dan vóór 31 oktober a.s. naar duurzaamheid@rijnland.nl.

Wie weet komt jouw recept in de kersteditie van het magazine Samen!

Wist je dat...

- ... de pompoen familie is van de komkommer en meloen?
- ... je de schil (als deze gekookt is) én de zaden (gepoet) kunt eten?
- Je hoeft dus (bijna) niets weg te gooien!
- ... pompoenen veel vezels en betacaroteen bevatten? Goed voor de werking van de darmen, én voor de ogen en de huid.



**Aandacht voor duurzame en gezonde
voeding tijdens Dag van de Duurzaamheid**



Pilot met composteermachine



Gefaseerde vervanging traditionele door LED-verlichting

Voorwoord

Voor u ligt het jaarverslag duurzaamheid en milieu 2015 van Alrijne Zorggroep. In dit verslag staat wat Alrijne in 2015 bereikt heeft op het terrein van duurzaamheid en milieu.

Alrijne Zorggroep is op diverse terreinen volop bezig met duurzaamheid en milieu. Het afval wordt steeds beter gescheiden en bij nieuw- en verbouw zijn duurzaamheid en energie belangrijke uitgangspunten. Daarnaast informeren we medewerkers over duurzame en verantwoorde keuzes.

Alrijne Zorggroep onderstreept het belang van deze duurzame bedrijfsvoering door blijvend te voldoen aan de eisen gesteld in de Milieuthermometer Zorg.

Alrijne Zorggroep streeft naar een open communicatie met omwonenden, overheden en andere maatschappelijke groeperingen en instellingen. Deze communicatie vindt onder meer plaats via www.alrijne.nl onder de link Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.

1. Profiel Alrijne Zorggroep

Alrijne Zorggroep levert ziekenhuis- en verpleeghuiszorg en bestaat uit vijf locaties: Alrijne ziekenhuislocaties Leiden, Leiderdorp en Alphen aan den Rijn en verpleeghuislocaties Leythenrode in Leiderdorp en Oudshoorn in Alphen aan den Rijn. Alrijne Zorggroep heeft ongeveer 3800 medewerkers.

Uniek aan Alrijne Zorggroep is de verbinding tussen ziekenhuis- en verpleeghuiszorg. Mede hierdoor kan de organisatie goed inspelen op de (verwachte) zorgvraag in de regio.

Alrijne Ziekenhuis



Alrijne Ziekenhuis, locatie Leiderdorp



Alrijne Ziekenhuis, locatie Leiden



Alrijne Ziekenhuis, locatie Alphen aan den Rijn

Alrijne Ziekenhuis is een opleidingsziekenhuis en heeft vrijwel alle specialismen in huis. Er wordt nauw samengewerkt met andere zorgaanbieders in de regio.

Alrijne Ziekenhuis biedt poliklinische zorg (alle locaties), verpleegzorg (Leiden en Leiderdorp) en specialistische zorg zoals intensive care, spoedeisende hulp en hartbewaking (Leiderdorp). Daarnaast zijn er diverse laboratoria: pathologisch (Leiden en Leiderdorp), radiodiagnostisch (Leiderdorp) en medisch microbiologisch (Leiden).

Alrijne Verpleging en Verzorging



Verpleeghuis Leythenrode



Verpleeghuis Oudshoorn

Verpleeghuis Leythenrode biedt deskundige zorg en behandeling in een huiselijke omgeving. Cliënten kunnen in Verpleeghuis Leythenrode terecht voor dagbehandeling, tijdelijk verblijf, revalidatie en langdurig verblijf. Daarnaast levert Verpleeghuis Leythenrode met een speciaal opgeleid team zorg in de laatste levensfase.

Verpleeghuis Oudshoorn biedt zorg in de vorm van 'kleinschalig wonen', zowel voor cliënten met een somatische aandoening als voor cliënten met een vorm van dementie. Het verpleeghuis telt 22 woningen met acht eenpersoonskamers, sanitaire ruimten en een grote gezellige huiskamer. Binnen de woningen zijn de dagelijkse activiteiten zo normaal mogelijk. Een vast team van medewerkers draait het huishouden, is verantwoordelijk voor de zorg, het welzijn en de dagbesteding binnen de woning.

2. Duurzaamheidsvisie Alrijne Zorggroep

Alrijne Zorggroep is zich bewust van de verantwoordelijkheid die zij heeft tegenover patiënten, bezoekers, medewerkers en de omgeving als het gaat om het milieu en de samenleving.

In het Strategisch Beleidsplan 2015 – 2020 spreekt Alrijne Zorggroep de intentie uit om verantwoording af te leggen aan de maatschappij. Eén van de wijzen waarop zij hieraan vormgeeft is het streven naar een duurzame ontwikkeling van de organisatie met aandacht voor *People, Planet en Profit*.

Deze duurzame ontwikkeling vormt de basis voor maatschappelijk verantwoord ondernemen – MVO. Alrijne Zorggroep ziet MVO als een integrale visie op ondernemerschap waarbij zij streeft naar het realiseren van een evenwicht tussen financieel-economische resultaten, sociale belangen en reductie van milieubelasting.

Alrijne Zorggroep neemt deze ambities als uitgangspunt. Zij geeft hieraan vorm door:

- Een duurzame, helende omgeving te bieden aan haar patiënten en cliënten
- Een duurzame, milieuverantwoorde werkomgeving te bieden aan haar medewerkers
- Medewerkers bewust te maken van hun eigen verantwoordelijkheid in het terugdringen van milieubelasting
- Bij inkoop- en nieuwbouwprocedures de drie componenten profit, planet en people in de besluitvorming mee te nemen
- Uit te stralen dat Alrijne Zorggroep haar maatschappelijke verantwoordelijkheid neemt door haar MVO-strategie

3. Overzicht uitgevoerde activiteiten 2015

Duurzaamheids- en milieuprogramma 2015

In haar milieuprogramma van 2015 heeft Alrijne Zorggroep de volgende hoofddoelen opgesteld om invulling te geven aan haar visie op milieu en duurzaamheid:

1. Behouden certificaat Milieuthermometer Zorg, certificaat zilver voor beide ziekenhuislocaties en certificaat goud voor Oudshoorn.
2. Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen integreren in de werkwijze van de afdeling inkoop.
3. Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen integreren bij nieuw- en verbouwprojecten.
4. Onderzoek naar preventie-opties en prioriteitsstelling bij reststoffenmanagement (afvalbeheer).
5. Onderzoek naar energiebesparingsopties.
6. Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen is zichtbaar voor patiënten, bezoekers en medewerkers.

In de volgende paragrafen is beschreven hoe en in welke mate deze doelen zijn behaald.

3.1 Milieuthermometer Zorg

Alrijne Zorggroep maakt haar streven naar een duurzame bedrijfsvoering zichtbaar door het voldoen aan de criteria genoemd in de [Milieuthermometer Zorg](#). De Milieuthermometer is een milieucertificaat specifiek ontwikkeld voor zorginstellingen. De zorginstelling kan via een set van milieucriteria scoren op brons, zilver of goud. In 2015 zijn ziekenhuislocaties Leiderdorp en Alphen en Verpleeghuis Oudshoorn succesvol gehercertificeerd voor het zilveren, respectievelijk het gouden niveau van de [Milieuthermometer](#). Daarnaast is een werkgroep gestart met de voorbereidingen voor certificering op niveau goud voor alle locaties van Alrijne Zorggroep in 2017.



3.2 Duurzaam inkopen

In 2015 is een aantal producten en diensten duurzaam ingekocht. Onder andere bij de aanbesteding van de afdeling Spoedeisende Hulp (het gebruik van duurzame materialen bij de verbouwing) en de nieuwe maaltijdenleverancier (meer biologische producten) zijn de duurzame aspecten zichtbaar.

3.3 Duurzaam bouwen

Door de fusie tussen Diaconessenhuis en Rijnland Zorggroep gaan veel afdelingen van locatie wisselen. Dit brengt een aantal verbouwingen met zich mee, waaronder de kinderafdeling, de CCU en de SEH. Bij deze verbouwingen is duurzaamheid één van de belangrijke pijlers.

3.4 Afvalpreventie en -reductie

Alrijne Zorggroep streeft er naar de hoeveelheid reststoffen systematisch te verminderen. Om dit te bereiken zijn in 2015 de volgende maatregelen getroffen:

- Besluit om 'schone plastics' blijvend apart in te zamelen.
- Aanschaf composteringsmachine.
- Start onderzoek naar mogelijkheden van het apart inzamelen van *vuile* plastics in overleg met het Bevoegd Gezag.
- Besluit om shredders aan te schaffen voor disposable urinalen en steken in Verpleeghuis Oudshoorn.

Alrijne Zorggroep zamelde in 2015 1.215.200 kg gescheiden in, vrijwel evenveel (0,1% meer) als in 2014. De soorten en omvang van de afvalstromen zijn weergegeven in tabel 1.

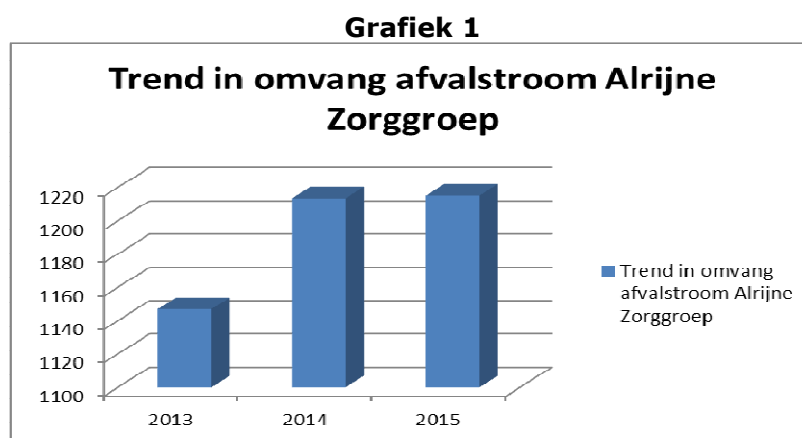
Tabel 1 Omvang afvalstromen 2015 (verschil t.o.v. 2014) in 1000 kg

	Leider- dorp	Leiden	Alphen a/d Rijn*	Leythen- rode	Alle locaties
Niet-specifiek ziekenhuisafval	395,5 (+2%)	201,7 (-3%)	204,0 (+7%)	113,3 (-11%)	914,5 (+0%)
Specifiek ZiekenhuisAfval	40,1 (-13%)	41,8 (+17%)	2,7 (-16%)	0	84,6 (-1%)
Papier/karton	65,5 (+0%)	48,8 (+8%)	14,0 (+7%)	8,0 (+23%)	136,3 (+5%)
Schone plastics	0,62 (-)	0	0	0	0,62 (-)
Totaal**	536,4 (-2,6%)	336,6 (+6,2%)	220,9 (+5,6%)	121,3 (-11,3%)	1215,2 (+0,1%)

* Het afval van Verpleeghuis Oudshoorn wordt afgevoerd vanaf Alrijne Ziekenhuis Alphen aan den Rijn

** De totale omvang is groter dan de omvang van de genoemde afvalstromen, een aantal afvalstromen is niet benoemd

Het trendmatige verloop van de omvang van de afvalstroom is in grafiek 1 weergegeven.



De totale hoeveelheid afgevoerd afval van Alrijne Zorggroep is vrijwel gelijk gebleven ten opzichte van 2014 (+0,1%). In ziekenhuislocaties Leiden en Alphen aan den Rijn zijn de hoeveelheden afgevoerd afval gestegen (met 6,2% resp. 5,6%), in locatie Leiderdorp en in Leythenrode zijn de hoeveelheden afval gedaald (met 2,6 resp. 11,3%).

De verminderde hoeveelheid afval voor Leythenrode is (deels) te verklaren door het lagere aantal cliënten (door de overstap van twee- naar eenpersoonkamers).

De afname van de hoeveelheid Specifiek ZiekenhuisAfval in Leiderdorp en de stijging hiervan in Leiden kan (deel) verklaard worden door de verhuizing van het Microbiologisch Laboratorium van Leiderdorp naar Leiden.

Voor de toename van de hoeveelheid niet-specifiek ziekenhuisafval van locatie Alphen aan den Rijn en Oudshoorn is geen voor de hand liggende verklaring gevonden. Dit wordt in 2016 een aandachtspunt.

3.5 Energie

In tabel 2 is het verbruik van water, gas en elektriciteit van alle panden van Alrijne Zorggroep weergegeven.

Tabel 5.1: Verbruik elektriciteit, gas en water 2015

	Elektriciteit (kWh)	WKO, besparing (kWh)	Gas (m³)	Water (m³)
Alrijne Ziekenhuis Leiderdorp	10.149.285	1.146.000	2.025.780	33.658
Alrijne Ziekenhuis Leiden	5.274.950	n.v.t.	257.268	22.891
Alrijne Ziekenhuis Alphen a/d Rijn en Oudshoorn	2.813.905	116.000	299.959	18.695
Verpleeghuis Leythenrode	847.587	n.v.t.	202.122	7.122
Totaal (% t.o.v. 2014)	19.085.726 (-1%)	1.262.000 (-23%)	2.785.128 (+11%)	82.366 (-11%)

Het verbruik van elektriciteit was in 2015 1% lager dan in 2014.

Het waterverbruik was in 2015 11% lager dan in 2014. Deze daling is vrijwel geheel gerealiseerd bij locatie Leiderdorp.

Het gasverbruik in 2015 was 11% hoger dan in 2014. Alle locaties hadden een hoger gasverbruik.

Alrijne Zorggroep heeft zowel in Leiderdorp als in Alphen aan den Rijn een warmte-koude-opslag-installatie (WKO) in de bodem. Met de WKO wordt in de winter koude opgeslagen voor gebruik in de zomer. De WKO's leverden 6,7% besparing op primaire energie op. De hoeveelheid geleverde energie was 23% minder dan in 2014. Eén van de

redenen hiervan waren de warme wintermaanden aan het begin van 2015 en de zeer warme decembermaand (de warmste in 3 eeuwen). Hierdoor kon relatief weinig koude de grond worden ingepompt en daarmee weinig koude worden geleverd in de zomermaanden.

Beheersing energieverbruik

Alrijne Zorggroep blijft streven naar het terugdringen van de hoeveelheid gebruikte energie. Uiteraard wordt hierbij rekening gehouden met de economische, financiële en maatschappelijke omstandigheden. Eén van de manieren waarop dit wordt vormgegeven is voortzetting van het meerjarenproject 'gefaseerde vervanging van traditionele door LED-verlichting' op locaties waar de verlichting langer dan 12 uur per dag brandt.

Locaties waar dit in 2015 is gerealiseerd zijn:

- o Alrijne Ziekenhuis locatie Leiderdorp: Hal derde etage stergebouw, alle verdiepingen stergebouw voor liften, gang poliklinieken begane grond en eerste verdieping, polikliniek neurologie achter balie en in EEG-kamer, diverse afdelingskeukens onder kastjes, medicijnkamer CCU, fietsenstallingen, LBK-ruimtes.

3.6 Zichtbaarheid MVO voor patiënten, cliënten, bezoekers en medewerkers

Alrijne Zorggroep streeft er naar patiënten, cliënten, medewerkers en bezoekers meer bewust te maken van de verduurzaming die binnen de organisatie plaatsvindt. Op de Dag van de Duurzaamheid (in oktober 2015) is hier aandacht aan besteed. Die dag stond bij Alrijne Zorggroep in het teken van duurzame en gezonde voeding. Medewerkers kregen een biologische soep aangeboden.



Dag van de Duurzaamheid

In het kader van de Dag van de Duurzaamheid op vrijdag 9 oktober jl. trakteren we medewerkers, patiënten en cliënten van Alrijne Zorggroep op een biologische tomatensoep én een recept om thuis een heerlijke herfststichting (biologische) pompoensoep te maken! Eet smakelijk!

Inspireer collega's met jouw recept!
Heb jij ook een lekker, inspirerend (biologisch) recept? Stuur deze dan vóór 31 oktober a.s. naar duurzaamheid@rijnland.nl.
Wie weet komt jouw recept in de kersteditie van het magazine Samen!

Wist je dat...

- ... de pompoen familie is van de komkommer en meloen?
- ... je de schil (als deze gekookt is) én de zaden (gepoft) kunt eten?
- Je hoeft dus (bijna) niets weg te gooien!
- ... pompoenen veel vezels en beta-caroteen bevatten? Goed voor de werking van de darmen, én voor de ogen en de huid.



(Biologische) pompoensoep met kokos en koriander

Voor 4 personen

Ingrediënten

- 1 (biologische) pompoen
- 1 ui
- 1 eetlepel olijfolie
- 1 l kippen- of groentebouillon (vers of van bouillontablet)
- 2 teenjes knoflook
- 2 eetlepels vissaus
- 1 prei
- 400 ml kokosmelk
- 1 tl serepoeder
- 1 rode peper
- 1 handjevol koriander

Keukenspullen

- Staafmixer

Bereidingswijze

Snijdt de pompoen in schijven en verwijder de zaden en de draderige binnenkant. Snijdt de pompoen in grove stukken en de ui, knoflook, peper en prei klein. Verhit de olie in een pan en bak de ui en knoflook. Voeg de pompoen, prei, serepoeder en peper toe en bak nog een paar minuten mee. Verwarm de verse kippen- of groentebouillon (of gebruik een bouillontablet) en schenk dit over het pompoenmengsel. Laat de pompoen in 30 minuten gaar worden. Pureer de soep met een staafmixer en meng de kokosmelk en vissaus erdoor. Breng de soep opnieuw aan de kook. Serveer de soep in diepe borden of kommen en garneer met grofgesneden koriander. Eet smakelijk!

Tip: gooi de pompoenpitten niet weg, maar rooster ze voor een gezond hapje tussendoor! Verwarm de oven voor op 140 graden. Bekleed een bakplaat met bakpapier. Maak de pompoenpitten schoon en droog ze af. Doe de zaden in een kom en meng er 1 eetlepel olijfolie en zout naar smaak toe. Verdeel het mengsel gelijkmatig over de bakplaat. Bak de zaden in 15 minuten of totdat ze beginnen te ploffen.



3.7 Overige aspecten

Naast bovenstaande speerpunten zijn onderstaande aspecten gerealiseerd.

3.7.1 Emissies

In 2015 zijn periodieke controles uitgevoerd op de kwaliteit van het afvalwater van de locaties Leiden en Leiderdorp van Alrijne Ziekenhuis. De inspecties zijn uitgevoerd door een onafhankelijk en gecertificeerd bedrijf. In Leiden was in één geval de concentratie BTEX verhoogd. Er is onderzocht hoe deze verhoging heeft kunnen ontstaan. De meest waarschijnlijke oorzaak is een vervuiling van de leiding die in het verleden is ontstaan en nu nog leidt tot een verhoogde concentratie BTEX.

3.7.2 Gevaarlijke stoffen

Beheersing van calamiteiten

Medewerkers van diverse afdelingen hebben een training 'veilig werken met gevaarlijke stoffen' gevolgd. Er hebben zich geen calamiteiten met gevaarlijke stoffen voorgedaan in 2015.

Opslag gevaarlijke stoffen

Bij de ziekenhuislocatie Leiderdorp wordt vloeibare zuurstof opgeslagen in een stationair reservoir dat buiten is opgesteld. Dit reservoir en de bijbehorende installaties (inclusief het leidingwerk en toebehoren) worden onderhouden volgens richtlijn PGS 9 (vloeibare zuurstofopslag). In februari 2015 is onderzoek gedaan naar de veiligheid van deze opslag en advies uitgebracht over een veilige inrichting van het terrein rond dit reservoir. Dit advies wordt in 2015 verwerkt in de definitieve inrichting rond het zuurstofreservoir.

3.7.3 Catering

In 2014 is een composteermachine op proef geplaatst in de centrale keuken van locatie Leiderdorp voor het verwerken van restanten van voeding van patiënten. Deze proef is positief verlopen en begin 2015 is de machine definitief geplaatst in de centrale keuken in Leiderdorp.

4. Duurzaamheids- en milieuprogramma 2016

Voor 2016 zijn onderstaande ambities geformuleerd:

Milieuthermometer Zorg

- Behouden certificaten zilver voor ziekenhuislocaties Leiderdorp en Alphen aan den Rijn (zilver) en Verpleeghuis Oudshoorn (goud) en voorbereiden van certificering van alle locaties voor niveau goud.

Duurzaam inkopen

- Verdere implementatie en inbedding duurzaam inkopen

Duurzaam bouwen

- Verdere implementatie duurzaam bouwen onder meer bij verbouwing afdelingen SEH, CCU en kinderafdeling.
- Onderzoek meerwaarde BREEAM-methodiek als instrument om de duurzaamheid van de gebouwen binnen Alrijne Zorggroep te monitoren en verbeteren.

Energie

- Vervolg project vervangen traditionele verlichting door LED-verlichting
- Onderzoek elektriciteitsverbruik Alrijne Zorggroep
- Vergroenen van (een deel van) de ingekochte energie

Afval

- Onderzoek naar aanschaf composteermachine voor keuken in locatie Leiden
- Onderzoek naar aanschaf shredder voor kinderafdeling
- Onderzoek mogelijkheden reductie kosten afvoer Specifiek ZiekenhuisAfval.
- Onderzoek rendabiliteit aanschaf decontaminatie-apparatuur voor disposable instrumentarium.

Zichtbaarheid MVO

- Periodieke communicatie richting medewerkers, volgens opgesteld communicatieplan
- Stand duurzaamheid en milieu op open dag (maart 2016) en Dag van de Duurzaamheid (oktober 2016)